

19 KASIM DÜNYA ÇOCUĞA YÖNELİK İSTİSMARI ÖNLEME GÜNÜ (2025)

Çocuğa yönelik istismar ve ihmal, yalnızca bireysel bir suç ya da aile içi bir sorun değil, toplumların sosyal yapısını ve gelecek nesillerin sağlığını etkileyen öncelikli bir halk sağlığı sorunudur. Çocuğa yönelik istismar ve ihmal, Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) tanımıyla "18 yaşından küçük bir bireye, sorumluluk, güven veya güç ilişkisi bağlamında fiziksel, duygusal ya da cinsel olarak zarar verilmesi veya bu zararın gerçekleşme olasılığı bulunan eylemler"dir. Bu tanım yalnızca aktif eylemle (örneğin fiziksel müdahale) değil, aynı zamanda bakım verilmemesi, gereksinimlerinin karşılanmaması gibi "ihmal" boyutunu da vurgulamaktadır.¹

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye (1989) göre; 18 yaşını doldurmamış her insan çocuktur ve devletler çocukların her türlü istismar ve ihmalden korunması için gerekli yasal, idari ve toplumsal önlemleri almakla yükümlüdür (UNICEF, 2024). Sözleşmenin 19. ve 34. maddeleri; çocukların fiziksel, duygusal ve cinsel istismara karşı korunmasını ve bu kapsamda önleme, bildirim, soruşturma, tedavi ve rehabilitasyon mekanizmalarının bulunmasını zorunlu kılar.² Ayrıca Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SDG 16.2), 2030'a kadar çocuklara yönelik her türlü istismar, sömürü ve şiddetin sona erdirilmesini hedeflemektedir.³

Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuk Acil Durum Fonu'nun 2024 verilerine göre dünya genelinde 5 yaş altı yaklaşık 400 milyon çocuk (yani her üç çocuktan yaklaşık ikisi) düzenli olarak psikolojik şiddet veya fiziksel cezaya maruz kalmaktadır.⁴ Dünya Sağlık Örgütü verileri her yıl yaklaşık 40.000 çocuğun şiddet sonucu yaşamını yitirdiğini ve bu verilerin bildirilmeyen vakaları içermediğini belirtmektedir.¹ Çocukluk çağı istismarı ile ilgili araştırmalar yaşam boyu prevalansı fiziksel istismar için %22,6 duygusal istismar için %36,3 fiziksel ihmal için %16,3 ve duygusal ihmal için %18,4 olarak bildirmektedir.^{5,6} Bu veriler çocuklara yönelik kötü muamelenin sosyoekonomik gelişmişlik düzeyinden bağımsız olarak küresel bir sorun olduğunu göstermektedir.

Çocuk istismarının sağlık üzerindeki etkileri akut yaralanmalarla sınırlı değildir. Erken yaşta şiddete maruz kalan bireylerde yaşam boyu depresyon, kaygı bozukluğu, madde bağımlılığı ve kronik hastalık riskleri belirgin olarak yüksektir. DSÖ'nün 2023 değerlendirmesine göre çocuklukta istismara maruz kalmak yetişkin dönemde intihar (özkıym) olasılığını 2-4 kat arttırmaktadır.¹

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, 2024 yılında güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların sayısı 612.651'e ulaşmış; bunun 279.620'si mağdur çocuk olarak tanımlanmış ve mağdur çocukların yaklaşık %86'sı suç mağduru olarak kayda geçmiştir.⁷ Bu veriler bildirim ve yargı

¹ [Internet] <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment> Erişim Tarihi: 06.11.2025

² [Internet] <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> Erişim Tarihi: 06.11.2025

³ [Internet] <https://sdgs.un.org/topics/violence-against-children> Erişim Tarihi: 06.11.2025

⁴ [Internet] <https://www.unicef.org/press-releases/nearly-400-million-young-children-worldwide-regularly-experience-violent-discipline> Erişim Tarihi: 06.11.2025

⁵ Mehta D, Kelly AB, Laurens KR, Haslam D, Williams KE, Walsh K, Baker PRA, Carter HE, Khawaja NG, Zelenko O, Mathews B. Child Maltreatment and Long-Term Physical and Mental Health Outcomes: An Exploration of Biopsychosocial Determinants and Implications for Prevention. *Child Psychiatry Hum Dev.* 2023 Apr;54(2):421-435. doi: 10.1007/s10578-021-01258-8.

⁶ Gama, C.M.F., Portugal, L.C.L., Gonçalves, R.M. *et al.* The invisible scars of emotional abuse: a common and highly harmful form of childhood maltreatment. *BMC Psychiatry* 21, 156 (2021). <https://doi.org/10.1186/s12888-021-03134-0>

⁷ [Internet] <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvencilik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2024-53989>

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI

TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2025/2026-19)

mekanizmalarının devreye girdiğini gösterse de bildirilmeyen vakalar göz önüne alındığında gerçek ölçeğin çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir.

Türkiye’de çocuk istismarının önemli bir nedeni olan erken yaşta ve zorla evlilikler hem toplumsal cinsiyet eşitsizliği hem de çocuk hakları ihlallerini yansıtmaktadır. Hacettepe Üniversitesi ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) işbirliğinde yürütülen 2023 Türkiye Gençlik Araştırması kapsamında, “çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikler” başlıklı nicel verilerde genç kadınların %27’sinin çocuk yaşta evlendiği bildirilmiştir.⁸ Yine Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) ve TÜİK verilerine göre 2021 yılında 18 yaşından önce evlenen kız çocuklarının sıklığı %24,2, erkek çocuklarının sıklığı ise %4,4’tür.⁹ Bu durum çocuğa yönelik istismarın ‘meşrulaştırılmış’ biçimleri arasında yer almaktadır.

İstismar Türleri ve Etkileri

Çocuk istismarı genel olarak dört kategori altında incelenir:¹⁰

1. **Fiziksel istismar:** Kasıtlı fiziksel güç kullanımı sonucu zarar oluşması
2. **Cinsel istismar:** Çocuğun rıza veremeyeceği veya anlayamayacağı cinsel eylemlere maruz bırakılması
3. **Duygusal istismar:** Aşağılama, tehdit, izolasyon gibi ruhsal gelişimi bozucu davranışlar
4. **İhmal:** Çocuğun beslenme, barınma, eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmaması

Erken çocukluk döneminde yaşanan istismar ve ihmalin, sinir sistemi gelişimi ve nöroendokrin yanıt üzerinde kalıcı etkileri olduğu bilinmektedir. Beyin görüntüleme çalışmaları tekrarlayan istismar öyküsü olan çocuklarda amigdala ve prefrontal korteks bağlantılarında kalıcı bozulmalar gösterdiğini belirtmektedir. Bu biyolojik bulgular da erken tanı ve müdahale programlarının önemini güçlendirmektedir.^{11,12}

Kadınlar Dünya Zirvesi Vakfı (Women's World Summit Foundation - WWSF) her yıl 19 Kasım için farklı bir küresel tema belirlemektedir.¹³ Kadınlar Dünya Zirvesi Vakfı’nın yıllık kampanyaları, çocukların korunması, toplumsal cinsiyet eşitliği, dijital çağda güvenlik ve mahremiyet gibi temalara odaklanmaktadır. Özellikle dijitalleşmenin hız kazandığı son yıllarda, çevrimiçi istismar, siber zorbalık, görüntü paylaşımına dayalı sömürü ve dijital itibarın korunması kampanyalarda öne çıkan konular arasında yer almaktadır. Uluslararası İnternet İhbar Hatları Birliği (INHOPE) verilerine göre, 2024 yılında

Erişim Tarihi: 06.11.2025

⁸ [İnternet] <https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/2024-12/T%C3%BCrkiye%20Gen%C3%A7lik%20Ara%C5%9F%C4%B1rmas%C4%B1%20%C3%96zet%20Bulgular.pdf> Erişim Tarihi: 06.11.2025

⁹ [İnternet] https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/turkce_web_son_pdf.pdf? Erişim Tarihi: 06.11.2025

¹⁰ Keleş Ertürk, C. & Yıldırım, A. (2023). “Çocuğa Yönelik Kötü Muamele: İstismar” International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:114; pp:7817-7828. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.708> 89

¹¹ Teicher MH, Samson JA. Annual Research Review: Enduring neurobiological effects of childhood abuse and neglect. J Child Psychol Psychiatry. 2016 Mar;57(3):241-66. doi: 10.1111/jcpp.12507. Epub 2016 Feb 1. PMID: 26831814; PMCID: PMC4760853.

¹² Harb F, Liuzzi MT, Huggins AA, Webb EK, Fitzgerald JM, Krukowski JL, deRoos-Cassini TA, Larson CL. Childhood Maltreatment and Amygdala-Mediated Anxiety and Posttraumatic Stress Following Adult Trauma. Biol Psychiatry Glob Open Sci. 2024 Apr 4;4(4):100312. doi: 10.1016/j.bpsgos.2024.100312. PMID: 38711866; PMCID: PMC11070589.

¹³ İnternet] <https://www.woman.ch/19-days-campaign-1> Erişim Tarihi: 06.11.2025

Bu doküman, Dr. Pınar DİLBAZ ve Dr. Ercüment ALTINTAŞ tarafından, Prof. Dr. Hilal ÖZCEBE danışmanlığında 18 Kasım 2025 tarihinde hazırlanmıştır.

Bilgilendirme notunun aşağıda belirtilen şekilde kaynak gösterilmek şartıyla yazılı, elektronik, vb ortamlarda kullanılması önerilmektedir:

Dilbaz P., Altıntaş E., Özcebe H. Dünya Çocuğa Yönelik İstismarı Önleme Günü-HÜTF Halk Sağlığı AD Toplum İçin Bilgilendirme Serisi 2025/2026-19 [İnternet] <http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/>. Erişim:18.11.2025.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2025/2026-19)

doğrulan çocuklara yönelik cinsel istismar içeriklerinin yaklaşık %62'si Avrupa Birliği ülkelerinde barındırılmıştır. Bu bulgular, dijital platformlarda çocuk güvenliğinin sağlanmasının ve uluslararası iş birliğinin önemini açıkça ortaya koymaktadır.^{14,15}

Ülkemizde de çocuklar, dijitalleşmenin hızla yaygınlaştığı çağımızda daha sık ve yaygın olarak ekrana maruz kalmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu 2024 yılı "Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması" sonuçlarına göre çocuklarda (6-15 yaş) internet kullanım sıklığı %93,1 bulunmuştur.¹⁶ Türkiye'de siberuşaklaştırma (grooming) konusunda yapılan bir saha araştırmasında çocuklarının %49,7'sinin günde 1 saatten fazla çevrimiçi şekilde interneti kullandığı saptanmıştır.¹⁷ Çocukların ekran maruz kalımı, ayrımcılık, nefret söylemi, siber zorbalık, reklamların hedefi haline gelme gibi istismar açısından risklere yol açmaktadır. Ayrıca çocuklarda ekran maruz kalımının istismar açısından diğer önem arz eden bir yönü de çevrimiçi çocuk istismarı için yakınlaşma süreci, çocukların çıplak fotoğraf veya video paylaşması (çocuk kendi isteğiyle bunu yapsa bile) ve çocuklara pornografik içeriklerin izletilmesi gibi çocukların cinsel istismarı risklerini taşımasıdır.¹⁸ Bu konu T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na değerlendirilmiş ve "Türkiye Çocuk Hakları ve Strateji Belgesi 2023-2028 Strateji ve Eylem Planı" içinde "Bilgi Teknolojilerine Erişim ve Güvenli İnternet Kullanımı" başlığıyla ayrı bir bölüm içinde **"Çocukların dijital ortamların risklerinden korunması ve gelişimlerinin desteklenmesi"** ve **"Çocukların, gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek içeriklerden korunmasına yönelik tedbirlerin alınması"** faaliyetleri olarak yer almıştır.¹⁹ Bu eylem planındaki müdahalelerin ivedilikle uygulanması bu alandaki istismarın önlenmesi için önemlidir.

Sonuç olarak, çocuğa yönelik istismar ve ihmalin önlenmesi yalnızca hukuki düzenlemelerle değil tümelci bir halk sağlığı yaklaşımı ile mümkündür. Birinci basamak sağlık hizmetlerinde çocuk güvenliği eğitimlerinin yaygınlaştırılması, okul sağlığı programlarının güçlendirilmesi ve riskli ailelere yönelik erken tespit ve müdahale sistemlerinin kurulması öncelikli adımlardır. Sağlık çalışanlarının bildirim yükümlülükleri konusunda eğitilmesi, veri toplama sistemlerinin standart hale getirilmesi ve sivil toplum ile iş birliği geliştirilmelidir. Sonuç olarak çocuğa yönelik istismar ve ihmalin önlenmesi çok paydaşlı, bilimsel kanıta dayalı ve insan hakları temelli bir mücadele gerektirmektedir. Her çocuğun şiddetten ve istismardan uzak, onurlu bir yaşam sürerek yetişkinlik yaşamına hazırlanması için toplumun tüm kesimlerinin aktif sorumluluk alması zorunludur.

¹⁴ [Internet] <https://www.inhope.org/EN/articles/webinar-recap-the-inhope-annual-report-2024> Erişim Tarihi: 06.11.2025

¹⁵ [Internet] <https://inhope.org/EN/articles/iwf-annual-data-insights-report-reveals-record-level-of-child-sexual-abuse-webpages-found-in-2024> Erişim Tarihi: 06.11.2025

¹⁶ [Internet] <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2024-53638> Erişim tarihi: 17.11.2025

¹⁷ [Internet] <https://www.imdat.org/media/raporlar/grooming.pdf> Erişim tarihi: 17.11.2025

¹⁸ [Internet] <https://childfundalliance.org/wp-content/uploads/2022/03/Rapid-Review-of-Online-Safety-Risks-Executive-Summary-5.pdf?utm> 17.11.2025

¹⁹ [Internet] <https://www.aile.gov.tr/media/132816/turkiye-c-ocuk-haklari-strateji-belgesi-ve-eylem-plani-2023-2028-dijital.pdf> Erişim tarihi: 17.11.2025